

Sociološki osvrt na devijantno ponašanje maloljetnika u Blatu na otoku Korčuli

Sociological review of the deviant behavior of juveniles in Blato on the island of Korcula

Katarina Paušek¹, Ivica Žuvela Piculin², Drago Paušek³, Joško Sindik⁴

¹studentica VI. godine, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. E-mail:katarina.pausek@gmail.com

²Sveučilište u Dubrovniku, Preddiplomski stručni studij Sestrinstva, Dubrovnik. E-mail:ivica.zuvela.piculin@gmail.com

³mr. sc., dr. med. spec. obiteljske medicine, Specijalistička ordinacija opće medicine, Zagreb. E-mail:drago.pausek@gmail.com

⁴doc. dr. sc., znanstveni suradnik, Institut za antropologiju, Zagreb. E-mail:josko.sindik@inantro.hr

³Institut za antropologiju, Ljudevita Gaja 32, 10000 Zagreb, Hrvatska

³Institute for Anthropological Research, Ljudevita Gaja 32, 10000 Zagreb, Croatia

E-mail:josko.sindik@inantro.hr

Sažetak

Cilj: Svrha istraživanja bila je utvrditi u kojoj je mjeri devijantno ponašanje prisutno među maloljetnicima, koji su najčešći uzroci devijantnog ponašanja među maloljetnicima, i na koji se način ono manifestira među maloljetnicima. **Metode:** Uzorak istraživanja činio je namjerno odabrani uzorak od 94 ispitanika, 44 ženskog spola i 50 ispitanika muškog spola. Istraživanje je provedeno u Blatu na otoku Korčuli, u dobim skupinama od 14 do 18 godina. Podaci su prikupljeni posebno sastavljenim anketnim upitnikom.

Rezultati: Utvrđeno je da je devijantno ponašanje prisutno među maloljetnicima. S obzirom na brojno ograničen i relativno malen broj ispitanika u istraživanom uzorku, evidentirana su određena ponašanja koja zahtijevaju iznimnu pozornost i pravilnu reakciju i obitelji i nastavnika, okoline, ali i stručnih osoba. Također, evidentirana su i ponašanja očekivana kod maloljetnika, poput čestog izostajanja s nastave i sl.

Rasprava i zaključci: Dobiveni rezultati prikupljeni na populaciji otočnih učenika vrlo su korisni u prepoznavanju, prevenciji, ali i pomoći maloljetnicima u problemima s kojima se susreću. Stoga bi bilo poželjno da se slična istraživanja komparativno provode i u većim gradovima, gdje je situacija ipak nešto drukčija u odnosu na otočnu sredinu, na većem i reprezentativnijem uzorku ispitanika.

Ključne riječi: delinkvencija • maloljetnici • otok • preventiva

Kratki naslov: Sociološki osvrt i devijantno ponašanje maloljetnika

Abstract

Objective: The aim of this study was to determine the extent to which deviant behavior is present among juveniles, which are the most common causes of deviant behavior among juveniles, and how it is manifested. **Methods:** The sample consisted of purposefully selected group of 94 juveniles, 44 females and 50 males. The study was conducted in Blato on the island Korčula, in the age group from 14-18 years. Data were collected using specifically composed questionnaire.

Results: It was found that deviant behavior is present among juveniles. Considering limited and small number of subjects in the study, we have recorded certain behaviors that require special attention and a proper reaction of the family teachers, but also of the professionals. In addition, some behaviors which presence was expected at the juveniles, such as frequent absences from classes, were also observed.

Discussion and Conclusions: The results obtained in a population of pupils are very useful in the identification, prevention and assistance to juveniles, for coping with problems which are encountered. It would therefore be desirable to conduct similar comparative studies conducted in the major cities, where the situation is somewhat different in relation to the island's environment, using the greater and the more representative sample.

Keywords: delinquency • juveniles • island • prevention

Running head: Sociological review and the deviant behavior of juveniles

Received September 24th 2017;

Accepted November 21st 2017;

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Joško Sindik, PhD., Institut za antropologiju, Ljudevita Gaja 32, 10000 Zagreb, Hrvatska, Institute for Anthropological Research, Ljudevita Gaja 32, 10000 Zagreb, Croatia • Tel; 385-1-55 35 122 • Fax; 385-1-55 35 105 • E-mail:josko.sindik@inantro.hr

Uvod/Introduction

Svrha je istraživanja bila utvrditi u kojoj je mjeri devijantno ponašanje prisutno među maloljetnicima, koji su najčešći uzroci devijantnog ponašanja među maloljetnicima, i na koji se način ono manifestira među maloljetnicima.

Maloljetnička delinkvencija

Delinkvencija (lat. delinque - pogriješiti, činiti kaznena djela) obuhvaća teže oblike asocijalnog, antisocijalnog i kriminalnog ponašanja, kao što su: krađa, pljačka, namjerno izazivanje štete i požara itd. Izraz se obično koristi kada je riječ

o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela [1]. Pod maloljetničkom delinkvencijom podrazumijevamo nedruštveno i protudruštveno ponašanje osobe u razvojnom periodu, koje je odraz njezina poremećenog biološkog, psihološkog i socijalnog razvoja. Taj protudruštveni oblik ponašanja opasna je i složena socijalno-patološka pojava, vrlo osjetljiv, ne samo kriminološki, pravni, ekonomski i sociološki, nego i ozbiljan obiteljski, pedagoški, medicinski i težak općedruštveni problem. Maloljetnička delinkvencija upućuje na činjenicu da je društvo sa svojim institucijama propustilo reagirati na signale koje je mlada osoba slala obitelji, školi, vršnjacima i drugim ključnim osobama iz svog okruženja, tražeći pomoć i potporu [1]. Prema užem shvaćanju, maloljetničkom delinkvencijom smatraju se sva ponašanja mladih koja predstavljaju kaznena djela, kao u slučaju kad ih izvrše odrasle osobe. Zagovornici ovog shvaćanja smatraju da maloljetnička delinkvencija mora biti definirana zakonom i svesti se na kaznena djela, bez svođenja na psihološke ili psihijatrijske aspekte [2]. Druga grupa zastupa nešto šire shvaćanje maloljetničke delinkvencije koje polazi od prekršaja svih pravnih normi, a ne samo kazneno-pravnih. Prema širem shvaćanju, maloljetničkom delinkvencijom smatraju se svi oblici poremećaja u ponašanju maloljetnika, odnosno, svako ponašanje mladih kojim se krše legalne i moralne norme društvene sredine. Ovakvim određenjem delinkventnog ponašanja mladih obuhvaćeni su i oni oblici ponašanja koji su specifični za djecu, a nisu pravno inkriminirani kod odraslih počinitelja (bježanje iz škole, bježanje od kuće, skitnja, konzumiranje alkohola i sl.) [2]. Prema suvremenim shvaćanjima, „maloljetničko prijestupništvo je svako ponašanje pojedinaca ili grupe mladih koje je protudruštveno, odnosno društveno neprihvatljivo, tj. kada se krše pravne ili moralne norme nekog društva i koje, kad je vidljivo, izaziva spontano ili organizirano društveno reagiranje u namjeri da se zaštite društvena dobra i vrijednosti, a i sami počinitelji takva ponašanja“ [1, 3]. Glavne karakteristike osobnosti maloljetnog delinkventa jesu: asocijalnost, emocionalna i socijalna nezrelost, egocentričnost, destruktivnost, nasilnost, nepoštovanje autoriteta, prkos, neposlusnost, neprijateljsko raspoloženje prema drugima, nesposobnost stvaranja bliskih odnosa s okruženjem i osobama s kojima živi. Među delinkventima ima mladih osoba koje boluju od psihoza ili iskazuju snažne psihopatske smetnje i poremećaje [1].

Čimbenici delinkventnog ponašanja

Vrlo često možemo susresti djecu i adolescente koji se ponašaju neadekvatno svom uzrastu. Katkad ovakvo ponašanje može čak biti i zanimljivo, pogotovo ako je riječ o djeci mlađe životne dobi. Katkad je vrlo teško razlikovati zrelu od nezrele osobe jer je zrelost individualna osobina, a vrlo često zrelost kod djece i adolescenata može nastupiti prerano, dok s druge strane neke osobe sazrijevaju kasnije. Cijeli je niz faktora koji tomu doprinose tome, a odgoj je svakako jedan od najznačajnijih. Među društveno nezrela ponašanja djece i mladih ubrajamo: sklonost skitnji, bježanje od kuće, bježanje iz škole, kockanje, maltretiranje slabijeg i konzumiranje alkohola [4]. Na razvoj osobnosti utječu mnogi faktori i zbog toga postoje goleme razlike među pojedincima

istog uzrasta. Poznata je činjenica da je ponašanje svakog djeteta rezultat genetskih/bioloških, socijalnih i okolinskih faktora. Sljedeće faktore možemo grupirati u tri osnovne skupine [5]: individualni faktori; rizični faktori u obiteljskom i školskom okruženju; rizični faktori u širem društvenom kontekstu. Suvremeni autori slažu se kako pojedini rizični čimbenik zasebno nije dovoljan za razvoj delinkventnog ponašanja te da se vjerojatnost javljanja delinkventnog ponašanja povećava izraženim brojem rizičnih čimbenika. Iako su neki rizični čimbenici uobičajeni kod mnogih delinkvenata, obrasci i određena kombinacija rizičnih čimbenika varira od osobe do osobe [5]. Kad govorimo o individualnim čimbenicima, potrebno je istaknuti da u njih ubrajamo: nizak kvocijent inteligencije, psihopatske crte osobnosti (kao što su egocentričnost, samoprecjenjivanje, nesposobnost prihvaćanja drugih osobnosti, osjećaj inferiornosti, nedostatak osjećaja odgovornosti, emocionalna nestabilnost, nizak stupanj tolerancije na frustracije i dr.) [5]. Cijeli je niz individualnih faktora koji doprinose razvoju antisocijalnog i delinkventnog ponašanja. Istraživanja koja govore u prilog važnosti individualnih obilježja kao korelatima ili prediktora delinkventnog ponašanja ističu niz faktora, od biokemijskih, tjelesnih procesa do osobina ličnosti [6][7][8]. Stoga će područje ovih rizika biti kategorizirano u dvije skupine [5]: biološki i nasljedni rizični čimbenici te kognitivni i emocionalni rizični čimbenici.

Obitelj kao čimbenik delinkventnog ponašanja

Proces odgajanja specifično je ljudski čin. Sam proces odgajanja temelji se na biološkim, obiteljskim i društvenim faktorima. Briga roditelja za djecu potpuno je prirodno stanje koje proizlazi iz ljudske naravi. To je ujedno i razlog zbog kojeg kažemo da je odgajanje specifično ljudski čin. Ova povezanost procesa odgajanja sa samom ljudskom prirodom proizlazi iz instinktivnog osjećaja koji je povezan s prihvaćanjem, razvojem i biološkim održanjem novog člana, odnosno ljudskog roda [9]. Svaki moralno zrelo roditelj svjestan je da je smisao odgovornog roditeljstva u pripremanju novog člana za život. To zapravo znači nastojanje da mladi usvoje određena znanja, da prihvate uvriježene sociološke stavove i ovladaju odgovarajućim postupcima. Iz svega spomenutog proizlaze društveni temelji obiteljskog odgoja [10]. Osim što je odgoj specifično ljudski čin, ono je i društveni fenomen jer mu upravo društvo određuje smisao i namjenu. Odgojna funkcija obitelji proizlazi iz činjenice da dijete relativno dugo razdoblje svog života provodi u obitelji i da je upravo obitelj sredina u kojoj ono sazrijeva, razvija se i priprema za život. Obitelj predstavlja jedan od najvažnijih faktora za pojavu delinkventnog ponašanja kod djece i maloljetnika [9]. Jedan od osnovnih razloga za ovakvo polazište činjenica je da obitelj predstavlja prvu stepenicu u procesu socijalizacije kod svakog pojedinca, te je kvaliteta odnosa s roditeljima, kao i dinamika odnosa u obiteljskom okruženju ključni čimbenik kvalitete djetetova razvoja [9]. Činitelji socijalnog okruženja (obitelj, škola, susjedstvo itd.) doprinose adolescentovu zadovoljavanju potreba, no mogu ga motivirati za neodgovarajuće ponašanje jer predstavljaju prepreku za njegov razvoj [9]. Vrlo je važno naglasiti da je

maloljetnička delikvencija moguća i u one djece koja žive u obiteljima u kojima imaju sve što požele. Ova djeca vrlo često nose vatreno oružje, droge i sl. Najveći problem u ovom slučaju javlja se upravo zbog činjenice da se u ovome slučaju roditelji koriste novcem kako bi izgledali svoje odnose sa djecom. Također, pojava delikvencije kod maloljetnika puno je zastupljenija pojava u urbanim nego u ruralnim sredinama.

Prvi uvjet koji treba zadovoljiti za uspješan obiteljski odgoj jesu **skladni obiteljski odnosi**. Smiren, stabilan život, međusobna ljubav i povjerenje, pravilna raspodjela dužnosti i obveza, dosljednost u njihovu ostvarivanju izvanredno pozitivno djeluju na razvoj osobnosti mladog čovjeka. Posebno treba istaknuti ulogu emocionalnih veza i odnosa. Dom ispunjen toplinom i ljubavlju, razumijevanjem i iskrenošću, međusobnim poštovanjem, suradnjom i potpomaganjem stvara osjećaj sigurnosti, otvorenosti i zadovoljstva, a to je važna osnova duševnog zdravlja i preduvjet za izgradnju stabilne, čvrste, razborite i humane osobnosti. Stoga je normalna obiteljska sredina, koju osiguravaju skladni obiteljski odnosi, sredina osobne sreće i ljubavi prva prirodna škola uljudivanja djece i mladeži. Ona time postaje snažan odgojni čimbenik [11]. Vrlo je važno da roditelji, ali i ostali članovi obitelji imaju usuglašene stavove kako ne bi svojim suprotstavljenim mišljenjima i postupcima doveli da rezultati odgoja budu izrazito negativni. Druga je važna pretpostavka ispravnog odgoja adekvatan položaj djeteta u obitelji. Da bi dijete izraslo u sigurnu, zadovoljnu i zdravu osobu potrebno je da mu obiteljsko okruženje pruža osjećaj sigurnosti, zadovoljstva, radosti i sreće. Djeca koja odrastaju u uravnoteženoj obitelji, u kojoj su prihvaćena, okružena ljubavlju i pozornošću, imaju i razvijenu želju da oponašaju odrasle i izjednačavaju se s njima. Sve ono što dijete nauči u svojoj obitelji, a misli se na ljubaznost, suosjećanje, toleranciju i poštovanje prema drugima, dijete će zadržati i primijeniti i u kasnijim međuljudskim odnosima. Zbog toga je upravo obitelj ona zajednica u kojoj se dijete priprema za kasniji društveni život [11].

Ništa manje važan uvjet adekvatnog obiteljskog odgoja jest psihička, socijalna i moralna zrelost roditelja. Da bi roditelj uspješno obavljao funkciju odgajatelja, nužno je da i sam bude dobro odgojen, kao i da je psihički, socijalno, emocionalno i moralno zrela osoba. Samo takav roditelj, koji svom djetetu pruža ljubav, koja je ujedno i razborita, uspješno obavlja svoju funkciju odgajatelja. Vrlo važna pretpostavka uspješnog obiteljskog odgoja jesu sređene materijalne prilike. One su nužan faktor da bi se djeci osigurali uvjeti za normalan život i razvoj [11]. Svjedoci smo da upravo zbog ovog faktora, obitelj našeg vremena doživljava krizu. Roditelji se odlučuju za manji broj djece, vrlo često oba roditelja moraju raditi i sve to dovodi do toga da su djeca vrlo često, i veći dio dana prepuštena odgoju u odgojnim ustanovama, čak i od najranijeg doba u jaslicama, a poslije u vrtićima, školama i domovima. Također, katkad ponašanje roditelja negativno djeluje na razvoj osobnosti djeteta. Riječ je o sljedećim situacijama:

- neusuglašen stav roditelja izaziva nesigurno ponašanje djeteta;
- suviše popustljiv stav oblikuje razmaženo dijete koje je u svojoj suštini veoma nesigurno;

- pretjerano strog stav dovodi do razvoja nesigurnosti, straha, nesamostalnosti kod djeteta;
- pretjerano zaštitnički stav rezultira time da je dijete plašljivo, nesigurno i revoltirano;
- hladan i nezainteresiran stav ogleđa se u nedostatku roditeljske ljubavi, a dijete je agresivno i osjeća potrebu za razaranjem;
- stav prezaposlenih roditelja veoma je sličan prethodnom [9].

Istraživanja odnosa između roditelja i djece, kao korelata s delinkventnim ponašanjem djece, proučavaju odnos kroz roditeljsku toplinu, prihvaćanje djece i njihovu bliskost, odnosno međusobnu privrženost. Bliskost među roditeljima i djecom može biti zaštitni čimbenik za mnoge oblike poremećaja u ponašanju, pa tako i delinkventnog ponašanja [12]. Ferić-Šlehan [12], analizirajući rezultate istraživanja raznih autora, navodi obilježja obiteljske dinamike kao što su obiteljska slavlja, čvrstoća obitelji, obiteljsko vrijeme i rutine te obiteljske tradicije kao najvažnije zaštitne čimbenike u obitelji. Za sva ta obilježja obitelji možemo definirati zajednički faktor, a to je međusobna povezanost, odnosno privrženost članova obitelji. Iz navedenog izvodimo logičan zaključak kako je nedostatak ovih obilježja bliskosti u obitelji rizičan čimbenik razvoja delinkventnog ponašanja. Privrženost između roditelja i djece posredno nam govori o utjecaju koji roditelji imaju na svoje dijete. Ako se dijete ne osjeća povezano sa svojim roditeljima, ne percipira ih kao važne osobe čije je moralne vrijednosti i ponašanja potrebno internalizirati, ili se s njima ne identificira u određenoj razvojnoj fazi, cjelokupna mogućnost roditeljskog utjecaja na dijete minimalizirana je [12].

Motivacija za provođenje ovog istraživačkog rada nedovoljna je osviještenost okoline o položaju, problemima i svakodnevnim izazovima djece i adolescenata s ovim problemima. **Cilj** je ovog istraživanja utvrditi ima li devijantnog ponašanja među maloljetnicima, koji su to najčešći uzroci devijantnog ponašanja i na koji se način ono manifestira. Također, **cilj** je bio ispitati jesu li stajališta učenika/ca prema delinkventnoj djeci pozitivna ili negativna, kako bi pomogli svim agencijama socijalizacije u pružanju pomoći u pojavi ovog ponašanja kod djece i mladih. U skladu s glavnim ciljem postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Ima li devijantnog ponašanja među maloljetnicima?
2. Na koji se način i u kojoj mjeri očituje devijantno ponašanje kod maloljetnika?
3. Koji su najčešći uzroci devijantnog ponašanja među maloljetnicima?
4. Koje su štetne posljedice devijantnog ponašanja kod djece i adolescenata?

Metode / Methods

Korištena je deskriptivna znanstveno-istraživačka metoda, što je u skladu s postavljenim istraživačkim pitanjima i ispitivanjem namjerno odabranog uzorka ispitanika.

Ispitanici

Istraživanje je provedeno u Blatu na otoku Korčuli. Ukupno su sudjelovala 94 ispitanika. U istraživanju su sudjelovala 44 ispitanika ženskog spola i 50 ispitanika muškog spola (tablica 1). Starosna dob ispitanika bila je od 14 do 18 godina.

TABLICA [1] Struktura uzorka ispitanika po spolu

Spol	Broj	Postotak
Muških	44	46,81%
Ženskih	50	53,19%
Ukupno	94	100,00%

Postupak i varijable

Vremenski gledano ovo istraživanje provedeno je u sljedećem razdoblju:

- travanj 2015. godine – izrada tematske bibliografije
- svibanj 2015. godine – odabir i prikupljanje bibliografskih jedinica
- lipanj 2015. godine – proučavanje literature
- srpanj 2015. godine – izrada idejnog projekta
- kolovoz 2015. godine – provođenje istraživanja
- rujan 2015. godine – pisanje rada i interpretacija rezultata dobivenih nakon provedenog istraživanja.

Podaci su prikupljeni uz suglasnost (potpisani informirani pristanak) roditelja djece koja su sudjelovala u istraživanju, kao i ravnatelja Srednje škole Blato na otoku Korčuli.

Metoda prikupljanja podataka bila je anketa. Naime, tehnika anketiranja na sistematičan, kratkotrajan i ekonomičan način dolazi do mišljenja ispitanika o mladima koji iskazuju delinkventno ponašanje.

Anketni upitnik sastavljen je za potrebe ovog istraživanja, poštujući postavljene ciljeve. Prilikom sastavljanja anketnog upitnika mislilo se o tome da pitanja budu jasna i nedvosmislena te precizno formulirana. Anketni upitnik sastoji se od 32 pitanja koja su prilagođena problemu istraživanja. Podijeljen je na tri dijela. Ispitanici su ispunjavali upitnik jedan sat, uz prisutnost školskog nastavnika.

Statističke analize

Statistička analiza podataka izvršena je analizom frekvencija i postotaka, a podaci su prikazani u tablicama korištenjem alata Microsoft Excel. Za varijable ordinalnog tipa izračunati su i medijani.

Rezultati / Results

U određenom broju slučajeva roditelji pribjegavaju fizičkom kažnjavanju djece (tablica 2). Prema rezultatima našeg istraživanja, najveći broj ispitanika, njih 77 (82%), nikada nije fizički kažnjavano. Od ukupnog broja ispitanika njih 12 (13%) dalo je odgovor da su vrlo rijetko fizički kažnjavani, 3 (3%) ispitanika povremeno, a 2 (2%) dala su odgovor da

TABLICA [2] Pregled učestalosti oblika devijantnog ponašanja

Učestalost fizičkog kažnjavanja (f)	94	%
1. Nikad	77	82%
2. Vrlo rijetko	12	13%
3. Povremeno	3	3%
4. Često	2	2%
Bijeg od kuće (f)	94	%
1. Nikad	90	96%
2. Jedanput	3	3%
3. Dva puta	1	1%
4. Više puta	0	0%
Udaranje roditelja/staratelja (f)	94	%
1. Nikad	88	94%
2. Jedanput	3	3%
3. Dva puta	2	2%
4. Više puta	1	1%
Isključenje iz škole (f)	94	%
1. Nikad	94	100%
2. Jedanput	0	0%
3. Više puta	0	0%
Izostanci s nastave (f)	94	%
1. Rijetko, nikad	15	16%
2. Ponekad	68	72%
3. Često	11	12%
Fizički sukob s nastavnicima (f)	94	%
1. Nikad	94	100%
2. Ponekad	0	0%
3. Često	0	0%
Kockanje(f)	94	%
1. Nikad	88	94%
2. Ponekad	5	5%
3. Ovisni	1	1%

su često fizički kažnjavani. U odnosu na vrijednost medijana (4), ispitanici se u prosjeku nikada ne kažnjavaju fizički. Kada je u pitanju učestalost bježanja od kuće, najveći broj ispitanika, čak njih 90 (96%) izjavilo je da nikada nije bježalo od kuće, tri ispitanika (3%) odgovorila su da su jedanput bježala od kuće, a jedan ispitanik (1%) odgovorio je da je dvaput bježao od kuće. Možemo zaključiti da bježanje od kuće među sudionicima ovog istraživanja nije učestala pojava. U odnosu na vrijednost medijana (4), ispitanici u prosjeku nikad ne bježe od kuće. Na naše anketno pitanje: "Jeste li ikada udarili ili pokušali udariti svoje roditelje (očuha, maćehu)?", najveći broj ispitanika, njih 88 (94%), odgovorilo je negativno. Tri ispitanika (3%) odgovorila su potvrdno i da se to dogodilo jedanput, dva (2%) ispitanika su to učinila

dvaput, dok je jedan ispitanik (1%) također dao potvrđan odgovor, da je navedeno učinio više puta. Iako kod najvećeg broja ispitanika nije prisutna ova vrsta ponašanja, podaci koje smo dobili od 6 ispitanika svakako se ne bi smjeli zanemariti jer je riječ o iznimno nepoželjnu obliku ponašanja, ako uzmemo u obzir činjenicu da je roditelj/staratelj jedna od najvažnijih osoba u životu svakog djeteta. U odnosu na vrijednost medijana (4) roditelji/staratelji nikada ne kažnjavaju ispitanike fizički. Nitko od ispitanika nikada nije isključen iz nastavnog procesa, što je iznimno pozitivan podatak. U odnosu na vrijednost medijana (3) ispitanici u prosjeku nikada nisu isključivani iz škole. Kada je riječ o izostajanju sa nastave, možemo primijetiti da je riječ o relativno učestaloj pojavi među ispitanicima, jer čak njih 11(12%) često izostaje sa nastave, 68 katkad (72%), a samo 15 (16%) ispitanika rijetko ili nikada (tablica 8 i grafikon 8). Razlozi za izostanak s nastave u svakom slučaju mogu biti opravdani i neopravdani. U odnosu na vrijednost medijana (2) ispitanici u prosjeku katkad izostaju sa nastave. Nitko od ispitanika nikada nije imao fizički sukob s nastavnikom, što je svakako pozitivan podatak. U odnosu na vrijednost medijana (3) ispitanici nikada nisu imali fizički sukob s nastavnicima. Kockanje je također jedan od aspekta nepoželjnog ponašanja. Među ispitanicima kockanje ipak nije učestalo ponašanje jer najveći broj ispitanika nije sklon kockanju, tj. ne kocka nikada (94%). Od ukupnog broja ispitanika njih 5 (5%) kocka ponekad, dok je 1 (1%) ispitanika sebe smatra ovisnikom (tablica 2). S obzirom na to da je riječ o ispitaniku mlađe starosne dobi, ovom problemu se svakako mora pridati dovoljno značenja i pozornosti jer upravo je adolescencija razdoblje kada se formira osobnost, a stečene navike u tom periodu u velikoj mjeri mogu odrediti i daljnji životni tijek svake osobe. U odnosu na vrijednost medijana (3) najveći broj ispitanika ne kocka nikada.

Kad je u pitanju konzumiranje alkohola među ispitanicima, možemo primijetiti da je riječ o relativno učestaloj pojavi među ispitanicima, jer čak njih 82 (87%) povremeno konzumira alkohol (tablica 3). Zabrinjavajući je podatak da se čak 3 (3%) ispitanika smatraju ovisnicima. Samo 9 (10%) ispitanika nikada nije konzumiralo alkohol, a ovaj broj morao bi biti mnogo veći. U odnosu na vrijednost medijana (3) ispitanici u prosjeku povremeno konzumiraju alkohol. Nažalost i u ovom slučaju imamo zabrinjavajući podatak, da čak 13 (14%) ispitanika povremeno konzumira droge (tablica 3). Ako uzmemo u obzir ukupan broj ispitanika, dolazimo do izračunatog podatka od 13,82 %, što je poprilično velik postotak, s obzirom na to o koliko opasnoj pojavi je riječ. Ohrabrujući je podatak da 81 (86%) ispitanik ne konzumira drogu. U odnosu na vrijednost medijana (3), ispitanici u prosjeku ne konzumiraju drogu. Čak 90 (96%) ispitanika nije prekršajno kažnjavano, 2 (2%) ispitanika su kažnjavana zbog narušavanja javnog reda i mira, 1(1%) ispitanik zbog kršenja prometnih propisa, a 1 (1%) ispitanika iz drugog razloga. Iznimno je pozitivan podatak, da među ispitanicima nema onih protiv kojih je pokrenut kazneni postupak (tablica 3). Također je pozitivan podatak, da među ispitanicima nema ni onih koji su pravomoćno osuđeni. Djeca koja su sklona devijantnom ponašanju svakako imaju i određena obilježja. Prema mišljenju naših ispitanika, čak njih 80 (85%) je odgovorilo da će takvu osobu prepoznati po ponašanju.

TABLICA [3] Pregled učestalosti oblika devijantnog ponašanja, kažnjavanje i mjere

Konzumiranje alkohola (f)	94	%
1. Ne	9	10%
2. Povremeno	82	87%
3. Ovisni	3	3%
Konzumiranje droge (f)	94	%
1. Ne	81	86%
2. Povremeno	13	14%
3. Ovisni	0	0%
Prekršajno kažnjavanje (f)	94	%
1. Ne	90	96%
2. Da, javni red i mir	2	2%
3. Da, kršenje prometnih propisa	1	1%
3. Da, drugi razlog	1	1%
Pokrenut kazneni postupak (f)	94	%
1. Ne	94	100%
Pravomoćno osuđeni (f)	94	%
1. Ne	94	100%
Razlikovanje devijantne djece (f)	94	%
1. Izgled	2	2%
2. Ponašanje	80	85%
3. Karakter	11	12%
3. Ne razlikuju se	1	1%
Prisutnost devijantnog ponašanja (f)	94	%
1. Vrlo često	3	3%
2. Često	11	12%
3. Rijetko	77	82%
3. Nikako	3	3%
Mjere prema devijantnim osobama (f)	94	%
1. Kazna	2	2%
2. Stručna pomoć	89	95%
3. Ignoriranje	3	3%

Jedanaest ispitanika (12%) smatra da se ove osobe od drugih razlikuju po karakteru, dok dva ispitanika (2%) smatraju izgled bitnim obilježjem devijantne djece. Jedan ispitanik (1%) smatra da se ova djeca ne razlikuju od ostale (tablica 3). Prema mišljenju 11 (12%) ispitanika, delinkventno ponašanje česta je pojava u njihovu okruženju, njih 77 (82%) smatra da se delinkventno ponašanje rijetko susreće u njihovu okruženju, 3 ispitanika (3%) dala su odgovor da se devijantno ponašanje susreće vrlo često u njihovu okruženju, dok 3 (3%) ispitanika smatraju da u njihovu okruženju delinkventno ponašanje uopće nije prisutno (tablica 3). U odnosu na vrijednost medijana (2) ispitanici u prosjeku smatraju da je de-

vijantno ponašanje rijetka pojava u njihovu okruženju. Izbor mjere koja će se primijeniti prema devijantnim osobama vrlo je diskutabilno pitanje. Razlog tomu leži u činjenici da izbor neodgovarajuće mjere katkad može proizvesti kontraefekt. Sudionici ovog ispitivanja, čak njih 89 (95%) stručnu pomoć smatraju adekvatnom mjerom. Samo 2 ispitanika (2%) odlučila su se za kaznu, dok 3 (3%) ispitanika smatraju ignoriranje adekvatnom mjerom (tablica 3).

Kad je u pitanju mišljenje ispitanika o devijantnom ponašanju, najveći broj ispitanika, njih 84 (90%) smatra devijantno ponašanje opasnom društvenom pojavom. Pet ispitanika (5%) smatra da se radi o jako opasnoj društvenoj pojavi, dok s druge strane jednak broj ispitanika (5%) smatra da nije riječ o opasnoj društvenoj pojavi (tablica 4). U odnosu na vrijednost medijana (2) devijantno ponašanje se u prosjeku smatra opasnom društvenom pojavom. Odnosi u obitelji smatraju se vrlo često najvažnijim uzrokom devijantnog ponašanja. Upravo zbog toga jako je važan podatak da su kod 88 (94%) ispitanika ovi odnosi dobri. Ipak ne smijemo zanemariti ni podatak da su 4 (4%) ispitanika dala odgovor da su njihovi obiteljski odnosi loši, a 2 (2%) smatraju da su njihovi obiteljski odnosi iznimno loši. U odnosu na vrijednost medijana (3) kod ispitanika su u prosjeku dobri obiteljski odnosi. Kvaliteta stanovanja kod najvećeg broja ispitanika (83) je vrlo dobra (88%), kod 9 ispitanika dobra (10%). Dva ispitanika (2%) dala su odgovor da je kvaliteta njihova stanovanja loša. U odnosu na vrijednost medijana (3) kod ispitanika su u prosjeku vrlo dobri obiteljski odnosi. Najveći broj očeva ima srednju školsku spremu (81%). Od ukupnog broja ispitanika, 16 (17%) ispitanika dalo je odgovor da njihov otac ima visoku školsku spremu, a dva ispitanika (2%) da njihov otac posjeduje tek osnovnoškolsko obrazovanje (tablica 22 i grafikon 22). U odnosu na vrijednost medijana (3) očevi ispitanika u prosjeku posjeduju srednje stručno obrazovanje. Kada je u pitanju obrazovanje majke, najveći broj majki, njih 78 (83%) posjeduju srednju školsku spremu. Od ukupnog broja ispitanika 14 (15%) ispitanika dalo je odgovor da njihova majka ima visoku školsku spremu, a dva ispitanika (2%) da njihova majka ima tek osnovnoškolsko obrazovanje. U odnosu na vrijednost medijana (3) majke ispitanika u prosjeku imaju srednje stručno obrazovanje. Kada je u pitanju radni status oca, najveći broj ispitanika, njih 81 (86%) dalo je odgovor da je njihov otac u stalnom radnom odnosu ili mirovini. Njih 9 (6%) odgovorilo je da je

TABLICA [4] Pregled mišljenja o devijantnom ponašanju i obilježja obitelji

Mišljenje ispitanika o devijantnom ponašanju (f)	94	%
1. Jako opasna društvena pojava	5	5%
2. Opasna društvena pojava	84	90%
3. Nije opasna društvena pojava	5	5%
Odnosi u obitelji (f)	94	%
1. Dobri	88	94%
2. Loši	4	4%
3. Iznimno loši	2	2%

Kvaliteta stanovanja (f)	94	%
1. Vrlo dobra	83	88%
2. Dobra	9	10%
3. Loša	2	2%
3. Vrlo loša	0	0%
Obrazovanje oca (f)	94	%
1. Viša škola ili fakultet	16	17%
2. Srednja škola	76	81%
3. Osnovna škola	2	2%
3. Bez škole	0	0%
Obrazovanje majke (f)	94	%
1. Viša škola ili fakultet	14	15%
2. Srednja škola	78	83%
3. Osnovna škola	2	2%
3. Bez škole	0	0%
Radni status oca (f)	94	%
1. Stalan posao, mirovina	81	86%
2. Obrt	9	6%
3. Sezonski zaposlen	2	2%
3. Nezaposlen	2	2%
Radni status majke (f)	94	%
1. Stalan posao, mirovina	79	84%
2. Kućanica	8	9%
3. Sezonski posao	4	4%
3. Nezaposlenost	3	3%
Odanost alkoholu u obitelji (f)	94	%
1. Nitko	88	94%
2. Jedan roditelj	6	6%
3. Oba roditelja	0	0%
Osuđivanost za kaznena djela (f)	94	%
1. Nitko	89	95%
2. Jedan roditelj	5	5%
3. Oba roditelja	0	0%
Psihičke bolesti u obitelji (f)	94	%
1. Nitko	91	97%
2. Jedan roditelj	3	3%
3. Oba roditelja	0	0%

njihov otac vlasnik samostalnog obrta, 2 (2%) da je njihov otac zaposlen sezonski, a 2 (2%) da njihov otac nije zaposlen. Kada je u pitanju radni status majki, najveći broj ispitanika, njih 79 (84%) dalo je odgovor da je njihova majka u stalnom radnom odnosu ili mirovini. Njih 8 (9%) odgovorilo je da je njihova majka kućanica, 4 (4%) da je njihova majka zaposlena sezonski, a 3 (3%) da njihova majka nije zaposle-

na. Kada je u pitanju konzumacija alkohola u roditelja, značajan je podatak da je 88 (94%) ispitanika odgovorilo da njihovi roditelji ne konzumiraju alkohol. Ipak ne smijemo zanemariti ni podatak da je 6 ispitanika (6%) odgovorilo da jedan roditelj konzumira alkohol. U odnosu na vrijednost medijana (2) roditelji ispitanika u prosjeku nisu ovisni o alkoholu. Kada je u pitanju osuđivanost roditelja za kaznena djela, najveći broj roditelja, njih 89 (95%) nije nikada kažnjavano, dok je 5 (5%) ispitanika odgovorilo da je bar jedan roditelj jednom bio kažnjen. U odnosu na vrijednost medijana, (2) roditelji ispitanika u prosjeku nisu kažnjavani za kaznena djela. Prisutnost psihičkih bolesti u obitelji može također biti jedan od faktora koji će utjecati na formiranje osobnosti maloljetnika, ali i na njihovu sklonost devijantnom ponašanju. Od ukupnog broja ispitanika kod 91 (97%) ispitanika nije evidentirana psihička bolest u obitelji, dok su tri (3%) ispitanika na ovo pitanje odgovorila potvrdno (tablica 4). U odnosu na vrijednost medijana (2) u obiteljima ispitanika nisu u prosjeku evidentirane psihičke bolesti.

Rasprava / Discussion

Rezultati su pokazali da su djeca i adolescenti skloni različitim oblicima društveno nepoželjnog ponašanja. Jedan je od aspekata nepoželjnog ponašanja svakako i bježanje od kuće. Uzroci ovakvu ponašanja mogu biti različiti. Kada je u pitanju učestalost bježanja od kuće, najveći broj ispitanika, čak njih 90, izjavilo je da nikada nije bježalo od kuće, što nas dovodi do zaključka da ovo ponašanje nije česta pojava među našim ispitanicima. Između roditelja i djece katkad može doći do sukoba, kako fizičkog, tako i verbalnog. Roditelji nerijetko pribjegavaju fizičkom kažnjavanju svoga djeteta, što nikako nije poželjno. Prema rezultatima našeg istraživanja najveći broj ispitanika, njih 77 nikada nije fizički kažnjavano. Kada je u pitanju nasrtanje i udaranje roditelja od strane djeteta, kod najvećeg broja ispitanika nije prisutna ova vrsta ponašanja. Međutim, podaci koje smo dobili od 6 ispitanika svakako se ne bi smjeli zanemariti jer je riječ o iznimno nepoželjnom obliku ponašanja ako uzmemo u obzir činjenicu da je roditelj/staratelj jedna od najvažnijih osoba u životu svakog djeteta.

Vrlo su ohrabrujući podaci da među sudionicima našeg istraživanja nemamo nijednog ispitanika koji je isključen iz škole ili koji je imao fizički obračun s nastavnikom. Kada je riječ o izostajanju sa nastave, možemo primijetiti da je riječ o relativno čestoj pojavi među ispitanicima.

Kockanje je također jedan od aspekta nepoželjnog ponašanja. Među sudionicima našeg istraživanja kockanje ipak nije često ponašanje jer najveći broj ispitanika nije sklon kockanju, ne kocka nikada. Od ukupnog broja ispitanika njih 5 kocka ponekad, dok 1 ispitanik sebe smatra ovisnikom. S obzirom da je riječ o ispitaniku mlađe starosne dobi, ovom problemu svakako treba posvetiti dovoljno pozornosti, jer upravo je adolescencija period kada se formira osobnost, a stečene navike u tom razdoblju u velikoj mjeri mogu odrediti i daljnji životni tijek svake osobe.

Također, zabrinjavajuć je i podatak da je konzumiranje alkohola među ispitanicima česta pojava jer čak njih 82 povremeno konzumira alkohol. Zabrinjavajuć je i podatak da se čak 3 ispitanika smatraju ovisnicima, i da čak 13 ispitanika

povremeno konzumira droge. Ako uzmemo u obzir ukupan broj ispitanika, dolazimo do 13,82 %, što je poprilično visok postotak s obzirom na to o koliko je opasnoj pojavi je riječ.

Najveći broj ispitanika nije prekršajno kažnjavan, a ni protiv jednog ispitanika nije pokrenut kazneni postupak. Također, nitko od ispitanika nije pravomoćno osuđivan. Djeca koja su sklona devijantnom ponašanju svakako imaju i određena obilježja. Prema mišljenju naših ispitanika čak njih 80 odgovorilo je da će takvu osobu prepoznati po ponašanju. Prema mišljenju 11 ispitanika, delinkventno ponašanje česta je pojava u njihovu okruženju, a većina (njih 77) smatra da se delinkventno ponašanje rijetko susreće u njihovom okruženju. Kada je u pitanju mišljenje ispitanika o devijantnom ponašanju, najveći broj ispitanika, većina (njih 84) smatra devijantno ponašanje opasnom društvenom pojavom. Odnosi u obitelji smatraju se vrlo često najvažnijim uzrokom devijantnog ponašanja. Upravo zbog toga jako je važan podatak da su kod 88 ispitanika ovi odnosi dobri. Materijalni status, obrazovanje i zaposlenje roditelja prema izjavama ispitanika su također zadovoljavajući. Na osnovi svega naprijed navedenog možemo zaključiti da je devijantno ponašanje prisutno kod djece i mladih u svim svojim oblicima. Djeca i mladi se još od svoje najranije dobi suočavaju s najrazličitijim oblicima devijantnog ponašanja. Posebna pozornost trebala bi se posvetiti onim ispitanicima kod kojih je evidentirano fizičko sukobljavanje s roditeljem/starateljem, sklonost ili čak ovisnost o kockanju, konzumiranju alkohola i droga. Svako od navedenih ponašanja negativno utječe na osobnost maloljetnika, ali i njegovu okolinu. Spomenuto svakako ne znači da ostali oblici devijantnog ponašanja ne zahtijevaju pozornost.

Vrlo je važno da ovi maloljetnici budu na pravi način shvaćeni u svojoj najbližoj okolini, a to je obitelj, ali i kod nastavnika i u društvu uopće. Ključni problem leži upravo u tome. Roditelji, vrlo često okupirani svojim problemima, ne primjećuju probleme s kojima se suočavaju njihova djeca. Ispitanici ovoga istraživanja pridali su najveće značenje upravo roditeljima i obitelji kao mogućem uzroku, ali i rješenju problema s kojima se susreću djeca i adolescenti. Loše obiteljske prilike, nedovoljna posvećenost roditelja, izostanak pozornosti i ljubavi roditelja vrlo često kod djece i adolescenata izazivaju neke oblike poremećaja u ponašanju [13] [14][15]. S druge strane, ako je uzrok druge prirode, upravo su roditelji ti koji moraju prvi reagirati, i pomoći svom djetetu. Roditelji u svakom trenutku moraju posvećivati dovoljno pozornosti i ljubavi svom djetetu i graditi odnos uzajamnog povjerenja i poštovanja. Jednako važnu ulogu imaju nastavnici, i škola kao institucija, ali i cjelokupno društvo. Pozitivnim primjerom svaki pojedinac može uzrokovati pozitivnu promjenu. Odbacujući ovu djecu i mlade, ili etiketirajući ih kao loše ili društveno nepoželjne, problem se produbljuje, a nikako ne rješava.

Prednost je ovog istraživanja adekvatan izbor ispitanika koji su primjenom tehnike anketiranja na sistematičan, relativno kratkotrajan i ekonomičan način izrazili svoje mišljenje o pojavi delinkventnog ponašanja. **Nedostatak** provedena istraživanja malen broj uključenih ispitanika, kvotni izbor uzorka te specifičnosti sredine u kojoj je istraživanje provedeno (otok). **Buduća istraživanja** sa sličnim ili dopunjenim pitanjima trebala bi provesti na većem uzorku

ispitanika (po mogućnosti izabranima po principu vjerojatnosti, npr. slučajni uzorak) i u drugim sredinama da bismo mogli donijeti pravovaljane zaključke o devijantnom ponašanju maloljetnika. Rezultati koje smo dobili u ovom istraživanju mogu nam pomoći u razumijevanju i jasnijem vide-nju problema s kojima se suočavaju mladi i adolescenti.

Zaključak/Conclusion

Na temelju provedena istraživanja o stavovima i mišljenjima maloljetnika o zastupljenosti devijantnog ponašanja, načinu na koje se ono manifestira i uzrocima devijantnog ponašanja možemo reći da je ovo istraživanje većim dijelom odgovorilo na sva istraživačka pitanja. Moramo konstatirati činjenicu da je devijantno ponašanje prisutno među maloljetnicima. S obzirom na brojem ograničen i relativno malen broj ispitanika u istraživanom uzorku, evidentirana su određena ponašanja koja zahtijevaju iznimnu pozornost i pravilnu reakciju, kako obitelji, tako i nastavnika, okoline, ali i stručnih osoba. Također, evidentirana su i ponašanja očekivana među maloljetnicima, poput čestog izostajanja s nastave i sl. Moramo naglasiti da svakako i ponašanja poput spomenutoga zahtijeva adekvatnu reakciju.

Vrlo je važno uzeti u obzir da je istraživanje provedeno na otoku, dakle, u specifičnoj sredini, gdje je suživot bliskiji, intimniji i gdje su stanovnici okrenutiji jedni prema drugima, za razliku od urbanih sredina. Ipak, bez obzira na to što je anketa provedena na otoku, rezultati su vrlo korisni u prepoznavanju, prevenciji, ali i pomoći maloljetnicima u problemima s kojima se susreću. Bilo bi vrlo poželjno da se slična istraživanja komparativno provode i u većim gradovima, gdje je situacija ipak nešto drukčija u odnosu na otočnu sredinu, a u anketiranju uključiti mnogo veći broj ispitanika.

Literatura / References

- [1] Jašović Ž. (1983). Kriminologija maloljetničke delikvencije. Beograd: Naučna knjiga.
- [2] Bošković M. (2006). Kriminologija. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Pravni fakultet.
- [3] Folnegović Šmalc V. (ur.). (1999). MKB-10 - Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja - klinički opisi i dijagnostičke smjernice. Zagreb: Medicinska naklada.
- [4] Bouillet D, Uzelac S. (2007). Osnove socijalne pedagogije. Zagreb: Školska knjiga.
- [5] Wasserman GA, Keenan K, Tremblay RE, Coie JD, Herrenkohl TI, Loeber R, Petechuk D. (2003). Risk and Protective Factors of Child Delinquency, Child delinquency, Bulletin Series, US. Department of Justice, April 2003, available at: www.ojjdp.ncjrs.org
- [6] Kocijan - Hercigonja D. (1997). Hiperaktivno dijete. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- [7] Šarenac O. (2000). Hiperaktivno dijete i kako mu pomoći u školi. Sarajevo: Naša škola.
- [8] Prvčić I, Rister M. (2014). Deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj (ADHD /ADD). Available at 1.4.2015. s: <http://public.srce.hr/hud/Tekstovi/hiperaktivnost.html>
- [9] Milošević N. (2004). Porodica i socijalno ponašanje dece. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine.
- [10] Cajner I. (1995). Poremećaji u ponašanju i obiteljske prilike maloljetnih počinitelja nasilničkih i nenasilničkih krivičnih djela. Disertacija. Zagreb: Fakultet za defektologiju, Sveučilište u Zagrebu.
- [11] Vukasović A. (1999). Obitelj – vrelo i nositeljica života. Zagreb: Hrvatski katolički zbor MI.
- [12] Ferić Šlehan, M. (2006). Obitelj u prevenciji poremećaja u ponašanju djece i mladih: Istarska županija - zajednica usmjerena na obitelj. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Doktorska disertacija.
- [13] Vujčić V. (1989). Pedagoška enciklopedija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- [14] Kazdin AE. (1989). Childhood Depression. In Mash, EJ. & Barkley RA. (Eds.), Treatment of Childhood Disorders (pp.135-167). New York: TheGulford Press.
- [15] Harrington R. (1993). Depressive disorder in childhood and adolescence. Chichester: John Wiley and Sons.